

Krejčí, Pavel

Bělorusko, Moldavsko, Irsko, Nizozemsko, Chorvatsko a Čechy v bulharském zeměpisném názvosloví : (otázka dublet)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2003, vol. 52, iss. A51, pp. [33]-50

ISBN 80-210-3151-4

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100014>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PAVEL KREJČÍ

BĚLORUSKO, MOLDAVSKO, IRSKO, NIZOZEMSKO, CHORVATSKO A ČECHY V BULHARSKÉM ZEMĚPISNÉM NÁZVOSLOVÍ (Otázka dublet)

Se vznikem nových státních útvarů v posledním desetiletí minulého století se v bulharském jazyce objevilo i několik nových geografických názvů. Většina z nich existovala i před rokem 1990, tehdy ale neoznačovaly samostatné státy, nýbrž jen federální jednotky bývalých federací. Je přirozené, že za takového stavu se neužívaly příliš často, a proto také nebývaly objektem dostatečné pozornosti ze strany jazykovědců, žurnalistů, apod. To je příčinou toho, že úzus pojmenování některých nových států ještě není zcela ustálený. Aktivně se užívá dubletních forem, které přitom nemají žádné sémantické opodstatnění (například u Chorvatska). Jiné existující dublety by mohly pomoci zřetelně rozlišit historické území od dnešního státu (například Bánské Chorvatsko od Chorvatska, Moldávie od Moldavska, Čechy od Česka nebo Holandsko a Nizozemí od Nizozemska), avšak buď se tak neděje, anebo jen velmi nedůsledně. V následujícím textu se pokusím zmapovat situaci u těch států nebo zemí, jejichž bulharské pojmenování vykazuje neustálenost, rozkolísanost, popřípadě nějakou nepřesnost. Čtyři postkomunistické země jsem přitom rozšířil o Irsko a Nizozemsko, u nichž se vyskytuje stejný problém.

Dnešní Evropa zahrnuje **49 států**. Počítám k nim i Turecko, Kypr a tři kavkazské země, jejichž konvergence k Evropě jako specifickému politicko-geografickému celku je zřejmá a z mnoha důvodů pochopitelná a akceptovatelná; namísto Jugoslávie jsem si do výčtu dovolil zahrnout dvě oddělené republiky – Srbsko a Černou Horu, a to zejména proto, že jejich svazek je stále více rozvolňován a obě země nabývají stále zřetelněji charakteru samostatného státu. **33** evropských zemí (tj. 67,4 %, dvě třetiny) se v bulharštině označuje jménem zakončeným sufixem **-ия**. Jména **8** zemí (tj. 16,3 %) končí na **-а** (Андора, Босна и Херцеговина, Литва, Малта, Молдова, Полша, Украйна, Черна гора). Také **8** jmen (tj. 16,3 %) má nějaké jiné zakončení, z toho 6 jmen konsonantické a 2 jména vokalické (Азербайджан, Беларус, Ватикан, Кипър, Лихтенщайн, Люксембург; Монако, Сан Марино). Na dubletní formy narazíme u **Běloruska** (Беларус / Белорусия), **Moldavska** (Молдова / Молдавия), **Irska** (Ирландия /

Ейре) a *Nizozemska* (Нидерландия / Холандия). Třemi formami se dnes označuje *Chorvatsko* (Хърватия / Хърватско / Хърватска).

1. Bělorusko (Беларус, Белорусия)

Tvar *Беларус* je nový – přijatý byl po roce 1991 (ER, 1996, 217). Publikace vydané před rozpadem SSSR uvádějí pouze tvar *Белорусия* (КВЕ-1, 1963, 213; R-B, 1962, 1134; B-Č, 1959, 43; Bajčev – Damjanova – Sankov, 1980, 13; aj). Na starší podobu jsem narazil též v jedné nové publikaci z roku 2000, v níž se vyskytuje označení *Западна Белорусия* (Maňčev, 2000, 325). V kontextu se ovšem hovoří o období okolo roku 1945. Obě podoby uvádí nový česko-bulharský slovník (Č-B-2, 2002, 1411). Na první pohled by se mohlo zdát, že starší forma se bude používat pro označování země před rokem 1991 a současná forma pro období po tomto roce. Skutečnost však tento předpoklad nepotvrzuje. Dokladem toho je text, v němž se rovněž hovoří o období konce druhé světové války, a Bělorusko je v něm přesto označeno novým způsobem (Karagjozov, 1997, 179 /stat' nese dataci 1993/). Též v nejnovějších bulharských všeobecných encyklopediích je země označována výhradně jako *Беларус* (BER, 2002, 92; BE, 2002, 112). Neustálenost a jistou problematičnost zavádění nového toponyma potvrzuje v případě Běloruska obyvatelské jméno *Bělorusové* – existuje kolísání mezi tradičním *белоруси* (viz např. BER, 2002, 94 nebo Č-B-2, 2002, 1411) a novým, od jména státu odvozeným *беларуси* (viz např. BE, 2002, 112 nebo NPR, 2002, 181). Rovněž u přídatného jména jsem zjistil rozkolísanost mezi tradičním výrazem *белоруски* a neologizmem *беларуски*. Čtvrté, doplněné a přepracované vydání Andrejčinova bulharského výkladového slovníku tuto otázku řeší tak, že tvary s *бело-* označuje jako zastaralé a tvary s *бела-* jako neutrální (BTR, 2002, 56, 57). Podobně tuto otázku řeší slovník správné výslovnosti, pravopisu a interpunkce D. Popova – jako hlavní uvádí formy s *бела-*, vedle nich variantně formy s *бело-*. U hesel *белоруски, белорусин* pak už jen odkazuje na tvary s *бела-* (RPPP, 1998, 237).

2. Moldavsko (Молдова, Молдавия)

V případě Moldavska je oproti Bělorusku rozdíl v tom, že již v minulosti bylo možné pozorovat obě formy existující paralelně (viz např. КВЕ-3, 1966, 462, 464; Enc, 1974, 511, 512 nebo B-Č, 1959, 422). Rozdíl mezi oběma toponymy se před rokem 1990 vysvětloval takto: *Молдавия* bylo zeměpisné jméno tehdejší Moldavské sovětské socialistické republiky (КВЕ-3, 1966, 462; Enc, 1974, 511), tj. dnešní Moldavské republiky, zatímco jméno *Молдова* bylo definováno jako „феодална държава, съществувала от XIV до XIX век. Създадена е в 1359 на територията на Буковина, Бесарабия и едноименната историческа област (включваща сев.-изт. покрайнини на дн. Румъния – земите между изт. Карпати и реките Прут и Дунав)“ (КВЕ-3, 1966, 464; podobně též Enc,

1974, 512). Z citátu tedy vyplývá, že *Молдова* označuje historickou zemi (zahrnující z dnešního pohledu rumunskou Moldávii, Moldavskou republiku, Bukovinu a ukrajinský Budžak, který zmíněnou republiku odděluje od Černého moře) a zároveň feudální státní útvar vzniklý roku 1359, kdežto *Молдавия* je pojmenování státně-administrativní jednotky – součásti SSSR (od 1940), která zahrnuje severovýchodní část historické Moldávie (území ležící mezi řekami Prut a Dněstr, kterému se rovněž říká Besarábie) a Podněstersko (Transnistrii – malé protáhlé území na levém břehu Dněstru, které bylo v letech 1924–1940 jako Moldavská autonomní sovětská socialistická republika součástí Ukrajinské sovětské socialistické republiky; k Ukrajinské SSR byla po roce 1940 naopak připojena černomořská část Besarábie – Budžak).

Současný stav je odlišný: jménem *Молдова* se označuje nejen historická země (kvůli rozlišení od státu ji nazýváme *Moldávie* – srov. též Liščák – Fojtík, 1998, 594) a feudální stát, ale i dnešní Moldavská republika, *Moldavsko*. Toponymum *Молдавия* se podle mého průzkumu bulharských médií, odborných publikací a jazykových a zeměpisných příruček již nepoužívá, a to navzdory tomu, že jeho podoba je v souladu s převažujícím bulharským slovo tvorným modelem pro toponyma (na rozdíl od dnes užívaného tvaru). Čukalovův rusko-bulharský slovník z 60. let kupříkladu obsahuje pouze tento výraz (R-B, 1962, 1136). Výjimkou mezi prozkoumanými nejnovějšími publikacemi je nový česko-bulharský slovník, který u hesla *Moldavsko*, *Moldávie* uvádí ekvivalenty *Молдавия*, *Молдова*, avšak bez dalšího upřesnění (Č-B-2, 2002, 1422). Jistá snaha po sémantickém naplnění staršího tvaru i v současnosti je patrná například v publikaci *Флаговете на страните в света*, v níž se v krátké stati o historii Moldavska – v části týkající se období Moldavské SSR – používá označení *Молдавска ССР* (Ivanov, 2002, 137n.). Z podoby přídavného jména lze odvodit, že kdyby chtěl Ivanov tento dnes již historický státní útvar označit jménem zeměpisným, použil by výraz *Молдавия*. Přesto lze konstatovat, že u přídavného jména *moldavský* není patrná taková rozkolísanost úzu jako v případě adjektiva *běloruský*; v současnosti se používá prakticky výhradně tvaru *молдавски* odvozeného od *Молдова* (srov. např. NPR, 2002, 508). Tvar *молдавски* ztratil opodstatnění, a to i přesto, že ještě v Popovově slovníku z r. 1998 narazíme na odvozeniny *молдавец* – *молдавка* – *молдавски* oproti jen obyvatelským jménům *молдовец* – *молдовка* (RPPP, 1998, 390).

Bulharské tvary *Беларус* a *Молдова* jsou identické s originální běloruskou (Беларусь), resp. rumunskou podobou (Moldova). Tímto přístupem se bulharština neliší například od angličtiny, ve které se dnes používají tvary *Belarus*, resp. *Moldova*, ačkoliv dřívější označení těchto zemí bylo *B[y]elorussia*, resp. *Moldavia* (srov. např. A-Č-A, 1998, 844; Webster's, 1993, 831, 881; Oxford, 2000, 1395, 1396). Jako důkaz určité neustálenosti nových anglických pojmenování může posloužit ilustrovaný oxfordský slovník, v jehož seznamu zemí se ještě stále vyskytují podoby *Belorussia* a *Moldavia* (Illustrated Oxford, 1999, 978, 982).

3. Irsko (Ирландия, Ейре)

V případě Irska jsem zaznamenal, že jak *Ейре*, tak i *Ирландия* se používají s víceméně stejnou frekvencí. Původem irské toponymum *Ейре* (ir. *Éire*) se do bulharštiny dostalo pravděpodobně prostřednictvím angličtiny (svědčí o tom slovníky angličtiny, které obsahují výraz *Eire* – např. Webster's, 1984, 196; Webster's, 1993, 848; Oxford, 1989, 741 nebo A-Č-A, 1998, 150; v Oxford, 2000 ale uveden není). Používá se pouze pro označení nezávislé Irské republiky, zatímco *Ирландия* by mělo být především pojmenování celého irského ostrova, tedy včetně Severního Irska – politicky součástí Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (КВЕ-2, 1964, 528). Takovéto řešení odpovídá stavu s *Eire* a *Ireland* v anglickém jazyce. Sama uvedená encyklopedie však toto logické dělení nedodrжуje, když v dějinách irského státu (*Ейре*) popisuje historii celého ostrova (*Ирландия*) (cit. dílo, 272). Dějiny státního útvaru nazývaného v bulharštině *Ейре* by měly začít vlastně až od konce první světové války (viz Tab. č. 3).

O tom, že úzus je i zde rozkolísaný a že toponymum *Ейре* dosud neporazilo konkurenta *Ирландия*, svědčí například výše zmíněná příručka *Флаговете на страните в света*. V ní je irský stát zapsán *ИРЛАНДИЯ (Ейре)*, což napovídá, že autor publikace upřednostňuje první výraz (Ivanov, 2002, 86). Nový pravopisný slovník nabízí pouze výraz *Ирландия* (NPR, 2002, 1007). Příčiny, proč bulharský jazyk přijal velmi nestandardní tvar zeměpisného jména (nestandardní ve srovnání s jinými bulharskými jmény evropských zemí), jsem výše objasnil. Osobně si však myslím, že zařazení výrazu *Ейре* do systému bulharských geografických jmen není příliš vhodné. Od tohoto výrazu neexistuje odvozené přídavné jméno ani jméno obyvatelské (které by vlastně mělo označovat jen státní občanství, nikoliv národnost). Protože k odvození příslušného etnonyma dodnes nedošlo, předpokládám, že se to nestane ani v budoucnu.

Pokud jde o význam irského výrazu *Éire* a anglického *Ireland*, oba vlastně označují jedno a totéž (srov. Webster's, 1984, 196) – původně se jimi nazýval samotný ostrov. Poté, co se na čtyřech pětinach plochy tohoto ostrova vytvořil stát, je vcelku pochopitelné, že jménem ostrova se začal pojmenovávat též tento stát a postupem času především on. Význam pojmu „stát“, tj. „konkrétní mezinárodně uznaná společensko-politická a administrativně-právní jednotka“, totiž v takových případech nabývá mnohem větší důležitosti než význam pojmu „ostrov“. Jestliže vyslovíme *Irsko* (a Bulhaři *Ирландия*), nejčastěji máme na mysli stát, Irskou republiku, nikoliv celý ostrov (srov. Liščák – Fojtík, 1998, 364–368). Právě řečené platí i pro anglické *Ireland* a irské *Éire* (úřední názvy, které se rovněž často používají, aby se jimi stát zřetelně odlišil od celého ostrova – tj. anglické *Republic of Ireland / Irish Republic*, irské *Poblacht na h'Éireann*, nebo bulharská syntéza obou *Република Ирландия / Република Ейре* – nejsou oficiální – viz cit. dílo, 367). V těch případech, kdy bude mít bulharský mluvčí na mysli ostrov, může to vyjádřit explicitně souslovím *остров Ирландия*. Proto se domnívám, že by pro bulharský jazyk bylo vhodnější nekomplikovat si vyjadřování neústrojnou přejímkou z irštiny *Ейре* a držet se již zavedeného a náležitě

bulharizovaného toponyma *Ирландия* jakožto primárního zeměpisného jména Irské republiky.

4. Nizozemsko (Нидерландия, Холандия)

U jednoslovného pojmenování Nizozemského království je pro bulharštinu i češtinu typické častější užívání nesprávného toponyma vycházejícího z nizozemského *Holland* (čes. *Holandsko*, bulh. *Холандия*), než oficiálního zeměpisného jména odvozeného z nizozemského *Nederland* (čes. *Nizozemsko*, bulh. *Нидерландия*). Význam českého *Holandsko* přitom jasně definuje kupříkladu Slovník spisovné češtiny jako „země v Nizozemsku“ (SSČ, 2000, 629). Zakořeněnost bulharského výrazu *Холандия* je natolik silná, že mnoho seriózních bulharských příruček považuje za nutné uvést jej hned vedle oficiálního jména *Нидерландия*, často se zpřesněním „neoficiálně“ nebo „nesprávně“ (KBE-3, 1966, 578; Enc, 1974, 547; BE, 2002, 785; Ivanov, 2002, 144). Podobně i v případě hesla *Холандия* příručky kromě jeho historicko-geografického významu zmiňují též skutečnost, že se toto jméno hojně používá při označování celého Nizozemska (KBE-5, 1969, 384; Enc, 1974, 912; ER, 1996, 273; BER, 2002, 1244; BE, 2002, 1254).

Není zcela od věci zmínit se krátce o etymologii obou nizozemských toponym. *Nederland* je nizozemského původu a znamená „země ležící nízko; nízko položená, dolní země“ (Liščák – Fojtík, 1998, 646). První část složeniny *Neder-* se významově neliší od německého způsobu pojmenování „nízko položených zemí“ – srov. *Niedersachsen* „Dolní Sasko“ nebo *Niederösterreich* „Dolní Rakousy“. Méně jednoznačná je etymologie toponyma *Holland*. Převažují dva výklady: podle jednoho je v základu *Hol-* třeba vidět germánské *hol/hal*, znamenající přibližně totéž, co nizozemské *neder-* (cit. dílo, tamtéž; dále např. Larousse-2, 1966, 494). Podle druhého je *Holland* odvozeno od původního *Hollland*, což znamenalo „země lesů“ (Diderot-3, 1999, 202; dále např. Brockhaus-10, 1989, 187). Z dnešního pohledu je *Holland* (Holandsko, *Холандия*) historická země, která je administrativně rozdělena na dvě provincie – *Noord-Holland* (Severní Holandsko, Северна *Холандия*) a *Zuid-Holland* (Jižní Holandsko, Южна *Холандия*). Tyto dvě provincie tvoří spolu s dalšími deseti *Nederland* (Nizozemsko, *Нидерландия*). Tato prostá skutečnost by se měla odrážet i v jazykových příručkách.

Ze slovníků lze pro zmapování situace použít především překladové, neboť výkladové slovníky bulharského jazyka bohužel jména států a zemí opomíjejí (za určitou výjimku lze považovat nový pravopisný slovník, v němž je v seznamu zeměpisných jmen států uvedeno *Нидерландия* – NPR, 2002, 1008). V česko-bulharských slovnících je stav následující: Horův Bulharsko-český slovník výraz *Нидерландия* neuvádí, najdeme v něm pouze *Холандия*, přeložené jako *Holandsko*, *Nizozemí* (B-Č, 1959, 1008). Proškův Bulharsko-český a česko-bulharský kapesní slovník uvádí pouze *Холандия*, resp. *Holandsko* (B-Č-B, 1964, 201, 234). Česko-bulharský slovník C. Romanské uvádí všechna tři možná česká jména *Holandsko*, *Nizozemsko*, *Nizozemí*, ale překládá je pokaždé jen jako *Холандия* (Č-B, 1961, 116, 315). Nový Česko-bulharský slovník překládá *Holandsko* jako *Холандия*, *Нидерландия* (Č-B-2, 1416), *Nizozemí*, *Nizozemsko* pak

jako *Нидерландия, Холандия* (cit. dílo, 1423). Raevův praktický jazykový průvodce bulharštinou má v seznamu zemí pod vydavatelem předepsanou ne zcela přesnou českou variantou *Holandsko, Nizozemí* opět pouze *Холандия* (Raev – Raevová, 1998, 35).

Český název *Nizozemí* rovněž není vhodný pro označení dnešního nizozemského státu. Z geografického hlediska se jím totiž rozumí historická oblast zahrnující dnešní Benelux a nejsevernější část Francie, tedy území, jež v letech 1815–1830 představovalo státní útvar Království spojeného Nizozemí (Diderot-5, 1999, 368).

Kromě nového česko-bulharského slovníku tedy všechny další v současnosti používané česko-bulharské slovníkové příručky existenci jména *Нидерландия* jakožto oficiálního bulharského zeměpisného jména Nizozemska zamlčují. Proto ani neupozorňují na významový rozdíl mezi toponymy *Холандия* a *Нидерландия* (nečiní tak ale ani nový česko-bulharský slovník). Významový rozdíl u českých toponym *Holandsko, Nizozemsko, Nizozemí* uvedené příručky rovněž neobjasňují.

5. Chorvatsko (Хърватия, Хърватско, Хърватска)

Zeměpisné jméno dnešního chorvatského státu má v současném bulharském úzu tři podoby: *Хърватия, Хърватско* a *Хърватска*. Jak je možné, že pro jeden stát existují v jednom jazyce paralelně hned tři různé názvy? A jaké místo má každý z nich v systému bulharských toponym? Z prostředí bulharských slavistů a bulharistů se tomuto jevu věnovalo dosud jen velmi málo pozornosti. Jedinou zásadnější prací, která tento problém analyzovala, byla studie Todora Balkanského (1995).

Historie označování Chorvatska v bulharštině je následující: během 18. a 19. století je v bulharských textech nejčastějším tvarem *Кроация*. Podle Balkanského tento výraz v uvedené době šíří „български книжовници, които работят предимно сред хърватите и сърбите в Австрия“ (Balkanski, 1995, 170). Tvar *Хърватско* se vytváří v mluveném jazyce během 19. století pod vlivem slovo-tvorného modelu *Влашко, Българско, Сръбско, Гръцко* atd. Spisovný jazyk se však přidržuje tvaru *Кроация* a konkurenci lidového *Хърватско* se brání. Kolísání u uživatelů jazyka je patrné ještě na konci 19. století (cit. dílo, 170n.). Pozdější slovníkové práce vyšlé před rokem 1990 už ale neobsahují jiný výraz než *Хърватско* (КВЕ-5, 1969, 405; Enc, 1974, 920; Č-B, 1961, 133; Bajčev – Damjanova – Cankov, 1980, 14 aj.). Pouze u Čukalova (R-B, 1962, 1139) jsem našel tvar *Хърватия* soby jediný bulharský ekvivalent ruského *Хорватия*. Příčiny tohoto stavu vysvětluje Balkanski takto: „От началото на настоящия век (*tj.* 20. stol. – *розн. Р.К.*) всъщност *Хърватско* остава единствена народна форма в българската книжовна етнонимия и успешно отстоява конкуренцията на книжовното по форма, но неприето в книжовния език *Хърватия* (вж. в българските енци. справочници)“ (Balkanski, 1995, 171).

Mezinárodní přiznání samostatné a nezávislé Chorvatské republiky v lednu 1992 definitivně potvrzuje, že o Chorvatsku se již bude hovořit mnohem častěji,

než tomu bývalo v době, kdy bylo jen jednou z šesti republik Titem vybudované jugoslávské federace. Nejvíce pochopitelně ve sdělovacích prostředcích. Z tohoto prostředí (konkrétně z celostátní bulharské televize) vyšel 28. ledna 1993 první pokus o kodifikaci tradičního bulharského označení *Хърватско*. Téhož roku se zrodila i myšlenka pojmenovat chorvatský stát přejetím chorvatského jména *Хърватска*. Vzešla bohužel z akademického prostředí. Jejím iniciátorem byl tehdejší lektor chorvatského jazyka na sofijské univerzitě Mladen Matić, který o tom přesvědčil velvyslance Chorvatské republiky v Sofii. Sám Matić později přiznává, že chorvatský – a dodejme, že i srbský – slovtvorný model, tj. substantivizace přídavného jména ženského rodu příslušného etnonyma (Hrvat → hrvatski → hrvatska [zemlja, država] → Hrvatska; Bugarin → bugarski[-a] → Bugarska; Čeh → češki[-a] → Češka; Nijemac → njemački[-a] → Njemačka, apod.), je bulharskému jazyku cizí, a tudíž by se mu neměl vnučovāt (cit. dílo, tamtéž). Přesto od té doby mnohé bulharské noviny, časopisy, elektronická média a dokonce i někteří jazykovědci, historici a jiní odborníci používají kromě správných bulharských označení *Хърватия* a *Хърватско* též nevhodný kroa-tizmus *Хърватска*.

Jelikož jsou v souladu s pravidly bulharského tvoření jmen států a území pou-ze sufix *-ия* v rovině spisovného jazyka a sufixy *-ия* a *-ско* v rovině jazyka ho-vorového, spolu s T. Balkanským (viz cit. dílo, tamtéž) se domnívám, že slovo-tvorná výjimka *Хърватско* ze spisovného jazyka postupně vymizí a jediným oficiálním zeměpisným jménem pro chorvatský stát zůstane výraz *Хърватия*.

Tvrdím-li, že sufixy, jimiž se v bulharštině tvoří toponyma, jsou především dva výše zmíněné, pak mám samozřejmě na mysli především evropské nebo jiné kulturně blízké státy. U tvoření jmen velkého počtu afrických, asijských nebo amerických států – nejčastěji vzniklých během posledních 50 let – se jejich jména ve většině případů přejímají přímo ze západoevropských jazyků bývalých koloniálních mocností nebo z místního úředního jazyka příslušné země (zde velmi často rovněž prostřednictvím některého ze západoevropských jazyků); srov. např. *Вьетнам* – vietnamsky *Việt Nam*, *Шри Ланка* – sinhálsky *Śrī Lankā*, *Пакистан* – urdsky *Pākistān*; *Камерун* – anglicky *Cameroun*, francouzsky *Cameroun*, *Зимбабве* – anglicky *Zimbabwe*, *Нигер* – francouzsky *Niger*; *Суринам* – nizozemsky *Suriname*, *Парагвай* – španělsky *Paraguay*, *Барбадос* – anglicky *Barbados*). Stejný proces existuje i v českém jazyce – srov. *Vietnam*, *Šrí Lanka*, *Pákistán*; *Kamerun*, *Zim-babwe*, *Niger*, *Surinam*, *Paraguay*, *Barbados*.

Variantu *Хърватска* by bulharská jazyková norma podle mého soudu neměla za žádných okolností připustit, a to hned z několika důvodů:

1. Slovo *Хърватска* je primárně singulární tvar přídavného jména ženského rodu, jehož užití přirozeně předpokládá nějaké řídicí substantivum (*държава*, *армия*, *опера*, atp.). Bez takového substantiva vyvolává uvedený výraz marné očekávání nějakého pokračování;
2. Používání výrazu *Хърватска* jakožto geografického propria nemá žádné jazykové, politické, kulturní, sémantické ani jiné opodstatnění;
3. Nepotřebnost tohoto výrazu plyne už ze skutečnosti, že v bulharském jazyce vedle sebe v současnosti existují dvě oficiální jména jednoho státu, což už samo o sobě je neobvyklé (že se uchytil i výraz třetí, navíc jazykově cizorodý, je o to větší paradox);

4. Na základě vlastního pozorování a průzkumu se domnívám, že používání výrazu *Хърватска* značným počtem žurnalistů je obyčejnou manýrou, jakýmsi osobním novinářským exhibicionismem, projevujícím se mj. v náchylnosti užívat neobvyklých výrazů a obrátů (které se častým užíváním přirozeně automatizují). V každém případě je příčinou používání tohoto výrazu něco, co není podloženo žádnou objektivní potřebou;
5. Jeho připuštění do spisovné bulharštiny by bylo krokem k legitimizaci sdělovacích prostředků (tedy jednotlivých novinářů, televizních a rozhlasových hlasatelů, moderátorů, sportovních komentátorů aj.) jako v současnosti nejen nejvlivnějších, v zásadě monopolních manipulátorů jazykovým územ, ale i jako faktických tvůrců jazykové normy.

Odborné publikace a příručky vydané po roce 1990 výše popsaný rozkolísaný stav jen potvrzují. Převážná část publikací zabývajících se balkánskými realiiemi používá v různých kombinacích dvě (Karagjozov, 1997, Čavdarova, 1999, Georgiev, 2000, Lalkov, 2000, Dvornik, 2001, Mančev, 2001, Matanov, 2002) nebo dokonce všechna tři jména současně (Mančev, 2000), přitom s výjimkou Lalkova a Karagjozova jsem u ostatních žádnou sémantickou ani jinou motivaci pro užití toho kterého bulharského jména Chorvatska nezjistil. Lalkov a Karagjozov se pokoušejí o terminologické rozlišení *Chorvatska – součásti jugoslávské federace* (Хърватско) a *Chorvatska – samostatného státu* (Хърватия). Tento přístup koresponduje s případem Moldavska a Běloruska, třebaže příčiny změny názvu byly u každého ze jmenovaných států jiné. Do určité míry překvapující je, že v žádné publikaci jsem nenarazil na pokus využít existence dvou bulharských zeměpisných jmen pro Chorvatsko k rozlišení území státu (Chorvatské republiky, zahrnující historické země Bánské Chorvatsko, Slavonii, Istrii a Dalmácii) od centrální chorvatské historické země (tj. užšího, Bánského Chorvatska). Důvod nevyužití tohoto terminologického potenciálu bude nejspíše ten, že průměrný Bulhar nepotřebuje o vnitřním členění Chorvatska (a vlastně i většiny cizích zemí) nic zásadního vědět, takže nutnost vyjádřit zmíněný geograficko-historický rozdíl tu není. Významnější publikace, které se drží výhradně podle mého soudu nejvhodnějšího označení *Хърватия*, jsem zaznamenal tři – *История на Хърватия* (Božilova, 1998), *История на Балканите* (Kastelan, 2002) a časopis *Балканите*, vycházející od roku 1999.

Jazykové a encyklopedické příručky v názoru na označování Chorvatska rovněž nejsou jednotné. Nový bulharský pravopisný slovník uvádí pouze tradiční *Хърватско* (NPR, 2002, 1010). Nový česko-bulharský slovník ve své velmi podrobné části věnované zeměpisným a obyvatelským jménům uvádí oba bulharské tvary, na prvním místě *Хърватско*. Starší označení *Socialistická republika Chorvatsko* překládá pouze s tímto starším tvarem (Č-B-2, 2002, 1416). Heslo v BER zní *ХЪРВАТСКА* (s. 1258). V BE naproti tomu *ХЪРВАТИЯ* (s. 1265), jenomže na mapce u hesla vidíme *Хърватска* a v dalších statích, v nichž se hovoří o Chorvatsku, zas narazíme na *Хърватско* (a v menší míře i na *Хърватия*). *Хърватско* se též nachází na politické mapě světa této encyklopedie, avšak v internetovém vydání uvidíme na mapě Evropy pro změnu *Хърватия* (<http://www.encyclopedia.bg/demo/ctr/europe.html>). Pod tímto názvem se také

po kliknutí na mapu Chorvatska objeví základní údaje o zemi. Z uvedeného je však přesto patrné, že vydavatelé BE dávají přednost tvaru *Хърватия*. V publikaci Флаговете на страните в света je nositelem hesla výraz *Хърватия*, avšak další dvě označení jsou uvedena v závorce jako alternativní (Ivanov, 2002, 209). Přesto i u této publikace je zřejmé, že její autor upřednostňuje název *Хърватия*.

6. Čechy (Бохемия, Чехия)

Konkurence toponym *Чехия* a *Бохемия* není na první pohled tak zřejmá jako u konkurenčních výrazů z předchozích případů. *Чехия* je v současnosti jediné jméno českého státu, Česka. Bulharský úzus je tu jednoznačný. Problém však nastává, chceme-li v bulharštině vyjádřit rozdíl mezi *Českem* a *Čechami*.

Slovanské jazyky povětšinou nedisponují latinským *Bohemia* (v příslušných slovanských mutacích) pro jednoznačné rozlišení Čech (viz např. angl. *Bohemia*, něm. *Böhmen*, fran. *Bohême*, špan. *Bohemia*) od Česka (angl. *Czechia*, něm. *Tschechien*, fran. *Tchéquie*, špan. *Chequia*). Pokud ano (např. rus. *Богемия*, bulh. *Бохемия*), rozumí se tím především středověké území z dob před příchodem Čechů a zdůrazňuje se latinský původ: „название на територията, върху която през IX в. е основана Чехия“ (КВЕ-1, 1963, 280); „латинско название на Чехия по името на келтските племена бои“ (Енс, 1974, 92); „1. латинско име на територията, населявана от племето бои, 2. офиц. име на Чехия (1526–1918) в Хабсбургската империя“ (BE, 2002, 146). Značně nejasně definuje výraz BER: „сегашното западноевропейско име на Чехия“ (BER, 2002, 1290). Pokud je v ní výraz *Чехия* chápán jako jméno státu, pak je uvedená definice zcela mylná. Významový rozdíl mezi toponymy *Бохемия* a *Чехия* objasňuje nejkomplexněji, ale opět ne zcela přesně S. Vlachov: „Бохемия – 1. първоначално название на територията, където се е образувала държавата Чехия, 2. старото име на Чехия; Чехия (без Моравия) в състава на Хабсбургската империя (1526–1918)“ (ER, 1996, 56). „Чехия – 1. Чешка държава, населена от чехи, моравци и други зап.-слав. племена през ранния феодализъм (от 10. в.), 2. Чехословашка република, офиц., след разпадането на Австро-Унгария (1918–1939); (...) след окупирането на страната от хитлеристите, които я обявяват за «Протекторат Бохемия и Моравия» (...), 3. Чешка социалистическа република, самостоятелна държава (след 1945) в състава на Чехословакия“ (cit. dílo, 280). Nepřesnosti jsou patrné zejména v bodu 3. Z bodu 2 vyplývá, že se jménem *Чехия* kvůli jednoduchosti někdy označovalo celé Československo.

Bulharsko-české slovníky, vydané v minulém století, zaznamenávají především formu *Чехия*. Podobu *Бохемия* uvádí jen K. Hora (B-Č, 1959, 56). Českým ekvivalentem obou výrazů bývá jen toponymum *Čechy* (B-Č, 1959, 56, 1025; Č-B, 1961, 45; B-Č-B, 1964, 204, 220). Tento stav není pouze v bulharštině – prakticky žádný česko-jinoslovanský slovník před rokem 1990 neuvádí výraz *Česko*, jednoslovné zeměpisné jméno zahrnující ve svém významu všech-

ny tři historické české země, a tudíž termín mající pro český národ a českou stát-nost značný geopolitický význam (ignorování jména *Česko* přitom nelze omluvit jeho neexistencí v době, kdy uvedené slovníky vznikaly; nejstarší písemný doklad o něm pochází už z roku 1777 – viz např. Čižmárová, 1999, 4).

Uvedený stav je sice zvláštní, avšak vysvětlitelný. Je třeba si uvědomit, že celé generace Čechů vnímaly jako svůj národní stát, jako „český“ stát Československo. Dodejme, že zcela právem. Nebudu příliš vzdálen pravdě, když si dovolím tvrdit, že Československo bylo vlastně jistým druhem „Velkého Česka“. Proto soudím, že Češi v době existence Československa nepociťovali potřebu mít jednoslovné zeměpisné jméno, které by ještě odděleně označovalo české národní teritorium, české země, tj. vlastně dnešní Českou republiku. Taková potřeba se poprvé silněji ozvala až na podzim roku 1968, kdy byl přijat zákon o federalizaci tehdejší Československé socialistické republiky, který Slovensko „povýšil“ na republiku, takže nezbyvala jiná možnost, než sjednotit do druhé republiky i české národní území. Mnohem silnější potřeba jednoslovného pojmenování českého státu však vyvstala v druhé polovině roku 1992, kdy již bylo zřejmé, že od 1. ledna 1993 se na mezinárodní scéně ocitne samostatně, bez Slovenska. Obě přelomová období však měla jedno společné: převážná většina Čechů na rozdíl od Slováků nevykazovala žádnou vůli své národní území jakkoliv administrativně, a tedy i názvoslovně zviditelňovat. Příčina již byla řečena výše – takřka naprosté historicko-politické a nacionální splynutí s Československem.

Po rozdělení Československa došlo u bulharského toponyma *Чехия* k jistým posunům, podobně jako u *Молдова*: význam „historická země, Čechy“ se marginalizoval a do popředí se dostal význam „novodobý český stát, Česko“. Tento posun je zcela pochopitelný, neboť význam „stát“, tj. konkrétní mezinárodně uznaná společensko-politická a právní jednotka, je pro potřeby komunikace mnohem důležitější než význam „historická země“, tedy něco, co je jen částí příslušného státu. Jestliže průměrný Bulhar užije jméno *Чехия*, prakticky pokaždé má na mysli stát, Českou republiku, nikoliv jednu z historických českých zemí.

V bulharském jazyce se – jak jsem už výše naznačil – používá i jméno *Бохемия*; výraz, který označuje jednoznačně a nedvojmyslně pouze historickou zemi českou – *Čechy*. V důsledku toho, že se v minulosti k heslu *Čechy* mechanicky dosazovalo jen bulharské *Чехия* (a opačně), výraz *Бохемия* v bulharských jazykových slovnících nejčastěji chyběl. V éře Československa se pravděpodobně považoval za zbytečný. Odsouval se do oblasti dějepisu a byl vysvětlován jen jako synonymum slova *Чехия* (viz např. КВЕ-5, 1969, 460). Pro běžnou komunikaci platila rovnice *Чехословакия* = *Чехия* + *Моравия* + *Силезия* + *Словакия*. Po roce 1993 došlo k přeformulování rovnice na *Чехия* = ? (*Бохемия*?) + *Моравия* + *Силезия*, a tím k uvolnění pozice pro výraz, který by označoval pouze historické Čechy. *Бохемия* byla opět zařazena do některých encyklopedií (např. ER, 1996, 56 nebo BE, 2002, 146), ale vyskytuje se už i ve významných odborných publikacích (např. u Dvorníka, 2001). S toponymem *Бохемия* operuje i nový česko-bulharský slovník (Č-B-1, 2002, 103, 110). Tu se ovšem nabízí otázka, proč v něm sledovaný výraz autoři nezařadili právě tam, kde by měl být v každém případě (když s ním už pracují) – jako překlad českého toponyma *Čechy* (které je tam přeloženo jako „*Чехия (без Моравия и Силезия)*“ – viz cit. dílo, 103). V seznamu zeměpisných jmen je *Бохемия* uvedena – spolu

s tradičním *Чехия* – jako bulharský ekvivalent výrazu *Bohémie* (sic!) (Č-B-2, 2002, 1412), u toponyma *Čechy* jej však nenajdeme.

Je zřejmé, že výraz *Бохемия* budou používat především odborníci – historici, filologové, politologové, geografové, tedy ti, kteří ke své práci potřebují více rozlišovat v rámci určitého geografického celku. Průměrnému Bulharu zůstane výraz pravděpodobně neznámý, anebo si nebude jistý, co přesně znamená. To není nic neobvyklého – mnoho Čechů rovněž pravděpodobně není s to správně lokalizovat Dobrudžu, Mazovsko, Limbursko, Frísko, Karélii, Kantábrii nebo Umbrii. To by však nemělo být důvodem pro nezařazování takovýchto výrazů do překladových slovníků, zejména hovoří-li se v příslušné historické zemi jazykem, který je slovníkem zachycený.

Jinak řečeno – česká toponyma a jejich cizojazyčné ekvivalenty by měly být vyčerpávajícím a hlavně věcně spolehlivým způsobem zpracovány v prvé řadě v česko-jinojazyčných slovnících. To se bohužel stále neděje, příkladem čehož jsou – zůstanu-li v oblasti mého odborného zájmu: 1. už zmiňovaný dvojdílný Česko-bulharský slovník (2002), který u hesla *český* uvádí mezi příklady *Česká federální republika /Чешка федеративна република/*, tedy subjekt, který nikdy neexistoval (Č-B-1, 2002, 110); je možné, že chybný název byl převzat z práce B. Ničeva (Ničev, 1997, 7), a zároveň je třeba poznamenat, že chyba byla opravena v dodatcích ve druhém dílu slovníku; dále 2. Makedonsko-český slovník K. Hory (1999), Česko-charvátský slovník I. Dorovského a V. Bartošové (1996), Chorvatsko-český a česko-chorvatský slovník S. Krtaliče (1998) a Srbsko-český a česko-srbský slovník A. Jeníkové (2002), které nepochopitelně ignorují jméno vlastního státu, nebo 3. dvojdílný srbský akademický Česko-srbský slovník (2000, 2001), jenž sice výraz *Česko* obsahuje, ale tvrdí o něm, že je „zastaralý“ (!) (Č-S-1, 2000, 160; omyl zjevně ovlivněn nepřesnou charakteristikou sledovaného výrazu v SSSJČ-1, 1989, 251). Flexibilita je v případě jména současného českého státu patrná u dvojdílného Česko-bulharského slovníku (2002), Česko-makedonského a makedonsko-českého slovníku I. Dorovského a D. Stefaniji (1994), Makedonsko-českého slovníku J. Vladovové a D. Pastyřika (1998), Česko-chorvatského a chorvatsko-českého slovníku D. Sesarové (2002) nebo Česko-chorvatského a chorvatsko-českého slovníku na cesty A. Jeníkové a K. Ivankovićové (1999) – v posledně jmenovaném je ale sledované toponymum uvedeno jen v části chorvatsko-české.

Heslo *Бохемия* by se tedy mělo pravidelně vyskytovat nejen v encyklopediích, ale i v objemnějších bulharských výkladových slovnících (pokud jsou v nich zeměpisná jména zařazena) a především v česko-bulharských překladových slovnících. Uzualizace tohoto výrazu jako výhradního bulharského ekvivalentu pro *Čechy* by přinesla jasnou hranici mezi společensky vysoce potřebným pojmenováním státu, jeho občanů a státotvorného národa (*Чехия, чехи*) a společensky mnohem méně závažným pojmenováním historické země a jejích obyvatel (*Бохемия, бохемци*).

7. Shrnutí

V této krátké studii jsem se pokusil zmapovat problematiku místa bulharského geografického názvosloví. Předmětem mého výzkumu byly různé podoby jmen pěti současných evropských států (Běloruska, Moldavska, Irska, Nizozemska a Chorvatska) a jedné historické země (Čech).

U **Běloruska** a **Moldavska** došlo k substituci staršího, tradičního názvu (*Белорусия, Молдавия*). V prvním případě za zcela nový (*Беларус*), ve druhém za již dříve používaný, avšak s jinou významovou platností (*Молдова*), čímž se tu sice setřel rozdíl mezi označením historické Moldávie a dnešního moldavského státu, ale došlo naopak k terminologickému navázání na feudální moldavské knížectví, ve své době relativně nezávislé. (Pozoruhodná je zde shoda s angličtinou, která rovněž eliminovala starší názvy obou zemí a nahradila je novými – přímými přejímkami z běloruštiny, resp. rumunštiny.) V obou případech byla změna důsledná, po roce 1991 se v bulharštině používají prakticky výhradně jména nová. Změna je s největší pravděpodobností politickým exportem z příslušných zemí – jde o formu jazykové deklarace ukončení podřízeného postavení vůči ruskému živlu, která se projevila i tlakem na to, aby též jiné země odvodily (přejaly) své označení obou postsovětských republik z běloruštiny, resp. rumunštiny, nikoliv ruštiny.

Určité znaky předchozího postupu měl i pokus etablovat v bulharském prostředí chorvatské jméno **Chorvatska** (*Хърватска*). Oficiální chorvatské zastupitelské orgány od původního záměru brzy ustoupily, „záchrany“ pro bulharštinu nepotřebného výrazu se však vehementně ujaly místní sdělovací prostředky, které tak projevíly naprostou jazykovou necitlivost a diletantismus. Konkurence dvou oficiálních bulharských jmen pro Chorvatsko (*Хърватия, Хърватско*) zatím trvá, ačkoliv se zdá, že v budoucnu převáží první z nich, neboť není v rozporu s bulharským slovtvorným modelem pro tvoření zeměpisných jmen (srov. údaje v úvodní části studie). To druhé je svým sufixem ve spisovně bulharštině ojedinělou výjimkou, která bude pravděpodobně vytlačena do oblasti nespisovného vyjadřování. Pokusy o naplnění každého z obou výrazů jiným významem jsou ojedinělé; snaží se – podle mého soudu bezdůvodně – postihnout především okamžik politické proměny závislého federovaného útvaru v nezávislý stát (podobnost se změnou v pojmenování Běloruska a Moldavska je zřejmá). O možnost postihnout rozdíl ve vztahu *historické území* (Bánské Chorvatsko) vers. *stát* (Chorvatská republika), který se mi zdá důležitější, se nikdo ze sledovaných autorů odborných publikací nepokusil.

K pokusu postihnout rozdíl ve vztahu *ostrov* (*Ирландия*) vers. *stát na něm vytvořený* (*Ейпе*) došlo v případě **Irska**. První výraz se měl stát hyperonymem, druhý měl pak spolu s názvem *Северна Ирландия* tvořit kohyponymní dvojici. Patrně z důvodu silně pocítované cizosti irského jména Irska však k dovršení zamýšleného efektu nedošlo, a tak jméno odvozené z angličtiny označuje primárně i stát. *Ейпе* pak bývá kvůli zpřesnění často uváděno jako alternativní označení (i zde, stejně jako u Běloruska a Moldavska, je patrná paralela s anglickou situací).

Problém s označováním **Nizozemska** a **Čech** je velmi podobný. U Nizozemska se jedná o rozšířené užívání jména nižší jednotky (historické země, jádra státu – *Холандия*) pro celý stát (*Нидерландия*), u Čech naopak o užívání jména státu (*Чехия*) pro nižší jednotku (i zde historickou zemi, jádro státu – *Бохемия*). V prvním případě se jedná o zjevnou nepřesnost, která však není příliš závažná. Omezuje se jen na mluvený jazyk a psané texty nižšího významu. V odborných

jazykových příručkách nebo encyklopediích je nizozemský stát vždy uveden pod věcně správným jménem. (Situace připomíná české pojmenovávání Česka nesprávně jako „Čechy“, které je stále ještě neúměrně rozšířeno. Rozdíl je však v tom, že ignorovat věcně správné jednoslovné jméno našeho státu si dovolují i někteří tvůrci publikací slovníkového charakteru, od kterých bychom přeci jen očekávali více informovanosti, profesionality a objektivitu.) Druhý případ je jiný v tom, že pojmenování Čech slovem *Чехия* sice oficiálně není chybné, ale pro svou homonymii s důležitějším označením státu často zbytečně ztěžuje srozumitelnost. Pro běžnou komunikaci to opět není příliš závažný nedostatek – o nižších jednotkách cizích států lidé příliš často nehovoří, takže je zřejmé, že mluvčí má prakticky vždy na mysli stát. V odborné sféře je tomu ale jinak – geografické, historické, politologické, sociologické, jazykovědné a další texty často pracující se zeměpisnými jmény vyžadují věcnou přesnost. Při podrobnější analýze českých reálií se proto bulharští odborníci bez jasného rozlišení pojmů *Čechy* a *Česko* výrazy *Бохемия* a *Чехия* neobejdou, budou-li se chtít vyhnout a) nežádoucí homonymii, b) úřednímu názvu *Чешка република*, který je nesystémový a pro podobné texty stylově a často i věcně nevhodný, nebo c) sousloví *чешките земи*, které zase český stát degraduje na úroveň bezejmenného souboru nesamostatných provincií.

Výsledky výzkumu s určitým naznačením vývoje jsou uvedeny v následujících třech tabulkách. Nebulharské jazykové mutace v nich uvádím jen orientačně kvůli srovnání. Podrobnější diachronní výzkum by především zasluhovala anglická jména pro Bělorusko a Moldavsko.

Tabulka č. 1:

Změna názvu zapříčiněná politickými přeměnami

Název země před osamostatněním	Název země po osamostatnění (současný název)	Politický celek, jehož byl dnešní stát před osamostatněním součástí
bulh.: БЕЛОРУСИЯ čes.: <i>Bělorusko</i> angl.: BEORUSSIA, BYELO- RUSSIA rus.: <i>Белоруссия</i> běl.: <i>Беларусь</i>	bulh.: БЕЛАРУС čes.: BĚLORUSKO angl.: BELARUS rus.: БЕЛОРУССИЯ běl.: БЕЛАРУСЬ	<i>Svaz sovětských socialistických republik</i> (do 25. 8. 1991)
bulh.: МОЛДАВИЯ čes.: <i>Moldavsko (Moldávie)</i> angl.: MOLDAVIA rus.: <i>Молдавия</i> rum. (mold.): <i>Moldova (Молдова)</i>	bulh.: МОЛДОВА čes.: MOLDAVSKO angl.: MOLDOVA rus.: МОЛДАВИЯ (Молдова) rum.: MOLDOVA	<i>Svaz sovětských socialistických republik</i> (do 27. 8. 1991)
bulh.: ХЪРВАТСКО čes.: <i>Chorvatsko</i> angl.: <i>Croatia</i> rus.: <i>Хорватия</i> chorv.: <i>Hrvatska</i>	bulh.: ХЪРВАТИЯ (ХЪРВАТСКО; Хърватска*) čes.: CHORVATSKO angl.: CROATIA rus.: ХОРВАТИЯ chorv.: HRVATSKA	<i>Socialistická federativní republika Jugoslávie</i> (do 25. 6. 1991)

Pozn.: Majuskulemi jsou v prvním sloupci zvýrazněna jména, která prošla proměnou. U Chorvatska jde pouze o ojedinělé, neoficiální pokusy, proto nejsou jeho názvy zvýrazněny.

* Tento výraz je chybný, navíc pro bulharštinu významově zbytečný a slovtvorně nevhodný; prosazují ho především někteří bulharští žurnalisté a televizní moderátoři.

Tabulka č. 2:

Konkurence jména státu a historické země, která je menší než současný stát (je jeho jádrem)

<i>Historická země (jádro dnešního státu)</i>	<i>Současný stát</i>	<i>Dřívější politický celek, jehož byl dnešní stát naposledy sou- částí</i>
bulh.: <u>Холандия</u> čes.: <i>Holandsko</i> angl.: <i>Holland</i> rus.: <i>Голландия</i> niz.: <i>Holland</i>	bulh.: <u>НИДЕРЛАНДИЯ</u> čes.: NIZOZEMSKO angl.: the NETHER- LANDS rus.: НИДЕРЛАНДЫ niz.: NEDERLAND	<i>Království spojeného Nizozemí</i> (do 20. 12. 1830)
bulh.: <u>Бохемия (?същинска Чехия)</u> čes.: <i>Čechy</i> angl.: <i>Bohemia</i> rus.: <i>Богемия</i>	bulh.: <u>ЧЕХИЯ</u> čes.: ČESKO angl.: CZECHIA rus.: ЧЕХИЯ	<i>Česká a Slovenská Federativní Republika</i> (do 31. 12. 1992)
bulh.: <u>същинска Хърватия (същинско Хърватско)</u> čes.: <i>Bánské Chorvatsko (užší Ch.)</i> angl.: (?Central) Croatia rus.: (?центральная) Хорватия chorv.: <i>Banska Hrvatska (uža H.)</i>	bulh.: <u>ХЪРВАТИЯ (Хърватско)</u> čes.: CHORVATSKO angl.: CROATIA rus.: ХОРВАТИЯ chorv.: HRVATSKA	<i>Socialistická federativní republika Jugoslávie</i> (do 25. 6. 1991)

Tabulka č. 3:

Konkurence jména státu a historické země, která je rozlehlejší než současný stát

<i>Současný stát</i>	<i>Historická země, na jejímž teritoriu se současný stát nachází</i>	<i>Dřívější politický celek, jehož byl současný stát naposledy součástí</i>
bulh.: <u>МОЛДОВА</u> čes.: MOLDAVSKO angl.: MOLDOVA rus.: МОЛДАВИЯ (Молдова) rum.: MOLDOVA	bulh.: <u>Молдова; Бессарабия</u> čes.: <i>Moldávie; Besarábie</i> angl.: <i>Moldavia; Bessarabia</i> rus.: <i>Молдавия; Бессарабия</i> rum.: <i>Moldova; Bessarabia</i>	<i>Svaz sovětských socialistických republik</i> (do 27. 8. 1991)
bulh.: <u>ИРЛАНДИЯ (Ейре)</u> čes.: IRSKO angl.: IRELAND (Eire) rus.: ИРЛАНДИЯ ir.: ÉIRE	bulh.: <u>(остров) Ирландия</u> čes.: <i>(ostrov) Irsko</i> angl.: <i>Ireland</i> rus.: <i>(остров) Ирландия</i> ir.: <i>Éire</i>	<i>Spojené království Velké Británie a Irsku</i> (do 6. 12. 1921)

LITERATURA

- A-Č-A – FRONEK, J.: *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. Praha 1998
- B-Č – HORA, K.: *Bulharsko-český slovník*. Praha 1959
- B-Č-B – PROŠEK, V.: *Bulharsko-český a česko-bulharský kapesní slovník*. Praha 1964
- BE – ТРУД – *Българска енциклопедия А-Я*. София 2002
- BER – GABEROFF – *Български енциклопедичен речник А-Я*. Велико Търново 2002
- BTR – АНДРЕЙЧИН, Л. и кол.: *Български тълковен речник* (Четвърто издание, допълнено и преработено от Димитър Попов). София 2002
- Č-B – РОМАНСКА, Ц.: *Чешко-български речник*. София 1961
- Č-B-1/2 – *Чешко-български речник в два тома*. София 2002
- Č-S-1 – *Чешко-српски речник*, том I. Београд 2000
- Епс – *Енциклопедия БАН А-Я*. София 1974
- ER – ВЛАХОВ, С.: *Енциклопедичен речник от Август до Яфет*. София 1996
- КВЕ-1/5 – *Кратка българска енциклопедия БАН*, том 1–5. София 1963–1969
- NPR – *Нов правописен речник на българския език*. София 2002
- R-B – ЧУКАЛОВ, С.: *Руско-български речник*. Москва 1962
- RPPP – ПОПОВ, Д. – СИМОВ, К. – ВИДИНСКА, С.: *Речник за правоговор – правопис – пунктуация*. София 1998
- SSČ – *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha 2000
- SSIČ-1 – *Slovník spisovného jazyka českého*. Díl I. Praha 1989²
- BROCKHAUS Enzyklopädie in 24 Banden*. 10. B. Mannheim 1989
- ČIŽMÁROVÁ, L.: K peripetiím vývoje názvů našeho státu a postojů k nim od roku 1918. *Naše řeč*, 82, 1/1999, s. 1–15
- DOROVSKÝ, I. – BARTOŠOVÁ, V.: *Česko-charvátský slovník*. Praha 1996
- DOROVSKÝ, I. – STEFANIJA, D.: *Česko-makedonský a makedonsko-český slovník*. Brno 1994
- HORA, K.: *Makedonsko-český slovník s makedonskou gramatikou F. V. Mareše*. Praha 1999
- Illustrated Oxford Dictionary*. Ikar, Praha 1999 (v licenci Oxford University Press, Oxford/New York 1998)
- JENÍKOVÁ, A.: *Srbsko-český a česko-srbský slovník*. Voznice 2002
- JENÍKOVÁ, A. – IVANKOVIĆ, K.: *Česko-chorvátský a chorvátsko-český slovník na cesty*. Jinočany 1999
- KREJČÍ, P.: Bojkotovat výraz „Česko“ nepůjde donekonečna. *Universitas*, č. 2/1999, s. 15–21
- KRTALIČ, S.: *Chorvátsko-český a česko-chorvátský slovník s nejpoužívanějšími konverzačními frázemi*. Ostrava 1998
- LAROUSSE *Trois Volumes en couleurs*. T. 2. Paris 1966
- LIŠČÁK, V. – FOJTÍK, P.: *Státy a území světa*. Praha 1998
- Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 6th edition, Oxford 2000
- Oxford Student's Dictionary*. Oxford 1989
- RAEV, I. – RAEVOVÁ, N.: *Bulharština – praktický jazykový průvodce*. Bučovice 1998
- SEŠAR, D.: *Česko-hrvatski i hrvatsko-češki praktični rječnik s gramatikom*. Zagreb 2002
- The New Encyclopædia BRITANNICA – Micropædia*. Vol. 8. Chicago 1985
- Všeobecná encyklopedie DIDEROT v 8 svazcích*. Sv. 3, 5. Praha 1999
- Webster's New World Dictionary of the American Language*. New York 1984
- Webster's Universal Dictionary and Thesaurus*. New Lanark 1993
- Атлас мира*. Москва 2000
- БАЙЧЕВ, Б. – ДАМЯНОВА, М. – ЦАНКОВ, К.: *Да говорим български език*. Велико Търново 1980
- БАЛКАНИТЕ+*. Събития и тенденции. София 1999–2002 (časopis)
- БАЛКАНСКИ, Т.: Кроати, хървати – Кроатия, Кроация, Хърватия, Хърватско, Хърватска. *Български език*, год. XLV, 1995, кн. 1–2, s. 168–171
- БОЖИЛОВА, Р.: *История на Хърватия*. София 1998

- ВЛАДОВА, J. – ПАСТИРЖИК, Д. М.: *Македонско-чешки речник*. Скопје 1998
- ГЕОРГИЕВ, Л.: *Балканите и новият световен ред*. София 2000
- ДВОРНИК, Ф.: *Славяните в европейската история и цивилизация*. София 2001 (превод В. Дудеков-Кършев и Г. Лозанова)
- ИВАНОВ, И.: *Флаговете на страните в света*. София 2002
- КАРАГЬЗОВ, П.: *Някогашните славяни днес*. София 1997
- КАСТЕЛАН, Ж.: *История на Балканите (XIV-XX век)*. Пловдив 2002 (превод Л. Цанева)
- ЛАЛКОВ, М.: *Югославия (1918–1992). Драматичният път на една държавна идея*. София 2000
- МАНЧЕВ, К.: *История на балканските народи (1918–1945)*. София 2000
- МАНЧЕВ, К.: *История на балканските народи (XIV-XX век)*. София 2001
- МАТАНОВ, Х.: *Средновековните Балкани. Исторически очерци*. София 2002
- НИЧЕВ, Б.: *Чехия*. 1997
- Речник на българския език*, том 1. София 1977
- ЦАНКОВ, К. – БАЙЧЕВ, Б. – СПАСОВА, М.: *Български език за чуждестранни българисти*. Велико Търново 1999
- ЧАВДАРОВА, М.: *Балкански страни. Политика, икономика, международни връзки*. София 1999

BELARUS, MOLDOVA, IRELAND, THE NETHERLANDS, CROATIA AND BOHEMIA IN BULGARIAN GEOGRAPHICAL TERMINOLOGY (a question of dublet forms)

The study concentrates on the problem of dublet forms in contemporary Bulgarian geographical terminology of five states' names and of one name of historical area. In case of **Belarus** and **Moldova** came to substitution of the older, traditional name (*Белорусия*, *Молдавия*). In the first case – by completely new name (*Беларус*), in the second – by a name used in the past, but with a different meaning (*Молдова*). Certain marks of the mentioned method had the attempt to establish the Croatian name of **Croatia** in Bulgarian (*Хърватска*). The official Croatian institutions went back on the initial project, but the name still exists in Bulgarian, because it is often used by Bulgarian mass media. There is no reason for this, it is just a journalistic stereotype. The competition between the two official names for Croatia (*Хърватия*, *Хърватско*) is still there, although it seems that in the future the first of them will be the only one to be used, because it isn't in conflict with the Bulgarian word formation model for geographical names of states. In the case of **Ireland** it came to attempt to stress the difference between *the island* (*Ирландия*) versus *the state on this island* (*Ейре*). The aim was to explicit the relationship *Ирландия* = *Ейре* + *Северна Ирландия*. Maybe because of the unfamiliarity of the Irish name of Ireland it didn't happen and so the name from English is used primarily also for the state. The problem with the denomination of **the Netherlands** and **Bohemia** is very similar. At the Netherlands we see usage of the name of a state unit (*Холандия*) for the whole state (*Нидерландия*), at Bohemia it is the opposite – the name of the state (*Чехия*) is used for a name of a state unit (*Бохемия*). In the case of the Netherlands it is obvious inaccuracy, that is not so serious. It appears only in the spoken language and in written texts of not very big importance. In specialized language publications and encyclopaedias the Dutch state almost everywhere appears with the right name. The case with Bohemia is somehow different, because the usage of *Чехия* is not officially wrong, but because of its homonymy with the communicatively more important name of the state it often unnecessarily makes the comprehension more difficult. Again it isn't a very big disadvantage for everyday communication. But it shouldn't appear in specialized areas – geography, history, politology, sociology, linguistics and others, in which geographical names often appear and they need to be precise. So Bulgarian specialists will need clear difference of the names *Bohemia* (in Czech: *Čechy*) and *Czechia* (in Czech: *Česko*) by *Бохемия* and *Чехия* when analyzing in details Czech life and customs in order to avoid

a) the undesirable homonymy, b) the official name *Чешка република*, that is not-systematic and unsuitable in terms of style and often meaning for such texts, or c) the phrase *чешките земи*, that demotes the Czech state to the level of nameless complex of dependent provinces.

Pavel Krejčí
Ústav slavistiky
Filozofická fakulta MU
Arna Nováka 1
602 00 Brno
Czechia
(pkrejci@phil.muni.cz)